

بررسی تأثیر وقوع سیلاب بر کیفیت زندگی و امید به زندگی (مطالعه

موردی: سیل‌زدگان استان خوزستان در سال ۱۳۹۸)

اعظم عبدالهی بروجنی^۱، دکتر اصغر محمدی^۲ و دکتر مهرداد نوابخش^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۳/۱۰

تاریخ وصول: ۱۴۰۱/۱۰/۲۴

چکیده:

در کشورهای در حال توسعه فقط رشد اقتصادی هدف تلقی نمی‌شود، بلکه این کشورها همگام با کشورهای توسعه‌یافته افزایش کیفیت زندگی را هم یکی از هدف‌های اصلی و از معیارهای توسعه‌یافتگی در نظر می‌گیرند. پژوهش حاضر با هدف بررسی پیامدهای اجتماعی سیلاب با تأکید بر کیفیت زندگی و امید به زندگی انجام شد. این پژوهش به روش پیمایشی انجام شد و در جهت ارتقا روایی سنج‌های پرسشنامه محقق ساخته از اعتبار صوری و قابلیت اعتماد نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای همه متغیرها بالاتر از ۰/۷۰ به دست آمد. جامعه آماری این تحقیق جمعیت سیل‌زدگان ۱۵ سال به بالاتر شهرهای شوش، حمیدیه، کارون، بستان، شادگان، رفیع، سوسنگرد، بخشی از اهواز و روستاهای اطراف اهواز) به تعداد ۴۹۶۰۷ نفر می‌باشد برای انتخاب حجم نمونه در بین افراد جامعه آماری از فرمول عمومی کوکران استفاده گردید. بدین ترتیب بر طبق فرمول کوکران تعداد ۶۰۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از دو شیوه آمار توصیفی و استنباطی و با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS، پس از تهیه جدول ماتریس، اطلاعات در قالب جداول یک‌بعدی و دویبعدی تنظیم شد. یافته‌های پژوهش بیانگر این بودند که بین متغیر مستقل وقوع سیلاب با متغیرهای وابسته سلامت جسمی، سلامت روانی، روابط اجتماعی و امید به زندگی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

مفاهیم کلیدی: سیلاب، کیفیت زندگی، سلامت جسمی، سلامت روانی، روابط اجتماعی و امید به زندگی

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی مسایل اجتماعی ایران، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران
abdolahi.5463@gmail.com

^۲ دانشیار گروه جامعه‌شناسی واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران (نویسنده مسئول)
asghar.mo.de@gmail.com

^۳ استاد گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
navabakhsh@srbiau.ac.ir

مقدمه و بیان مسأله

آب یکی از عناصر چهارگانه سازنده جهان بوده و نقش بسیار مهم در حیات طبیعی، جانوری و بویژه انسانی دارد. امروزه آب در بخش‌های صنعتی، شرب و ... نقش اساسی دارد. این آب با تمام آثار مثبت آن اگر مدیریت نشود می‌تواند آثار مخرب متعدد اقتصادی، عمرانی، صنعتی، کشاورزی، محیط زیست و بویژه اجتماعی و رفاهی داشته باشد. سیلاب اگر چه یک واقعه طبیعی است اما با کمی تأمل و مطالعات علمی و جامعه‌شناختی می‌توان تشخیص داد که می‌توان آثار و پیامدهای اجتماعی و خانوادگی، فرهنگی، شخصیتی و روانی و داشته باشد. در اینجاست که می‌توان متوجه شد که چگونه یک رویداد طبیعی آثار تاریخی و فرهنگی متعدد به همراه دارد. و بعضاً آثار اجتماعی و فرهنگی ممکن است مدت‌ها و سال‌ها باقی بماند. استان خوزستان یکی از مناطق پر خطر کشور است که سالانه خسارات زیادی را از رخدادهای طبیعی به خود می‌بیند. بر اساس تعاریف جهانی از هم گسیختگی جدی بخشی از جامعه که موجب تلفات خسارات گسترده انسانی، اقتصادی و محیطی شده و فراتر از توان جامعه برای مواجه و مقابله با آن از طریق منابع اقتصادی و مالی همان جامعه باشد بلایای طبیعی نامند. از نظر بلایای طبیعی در استان خوزستان بیشترین حادثه زلزله بوده لیکن از لحاظ خسارات وارده سیل بیشترین زیانها را به زیربنای استان وارد می‌سازد. لذا این موضوع اهمیت پرداخت را نشان می‌دهد. متأسفانه موضوع سیل و مدیریت و کاهش خسارات آن در کشور مورد توجه جدی قرار نگرفته است و فقط زمانی که سیلاب مخربی جاری شود و فاجعه‌ای بوجود آید، توجه مسئولین به آن جلب می‌گردد (Baharlouei & et. al., 2006:1).

طبق تعریف فرهنگ آشناسی یونسکو، سیل^۱ عبارتست از افزایش معمولاً کوتاه مدت در سطح تراز آب یک رودخانه تا اوجی که سطح تراز آب از آن اوج با آهنگی آهسته تر عقب می‌نشیند. طبق تعریف دیگری سیل عبارتست از اضافه جریان آب نسبت محدوده معمول رود یا حجمی از آب. سیل ممکن است در اثر بروز یک بارندگی شدید و یا مستمر و یا ذوب ناگهانی برفها در یک حوضه آبخیز و یا در نتیجه شکسته شدن یک سد به وقوع بپیوندد. به هر حال بروز سیل و سیلاب باعث تخریب و ایجاد خسارت و تلفات به مراکز انسانی و سازه‌های مسیر سیلاب می‌باشد (Asgharimoghadam, 2005:135).

^۱ Flood

به استناد آمار موجود در استانداری خوزستان، شهرهای تحت تأثیر سیل ۲۶ شهر (اهواز، شوش، شاور، الهایی، فتح‌المبین، هور، هویزه، شوشتر، رفیع، الوان، گوریه، بستان، سوسنگرد، دزفول، دارخوین، ویس، کوت سید نعیم، کوت عبدالله، ابوحمیظه، اروندکنار، آبادان، چم گلک، ملاثانی، شیبان، ملاثانی، حمیدیه) بوده است و تعداد ۲۵۲ روستا از ابتدای بروز سیل تا کنون درگیر بوده‌اند (*Statistics and Information Unit of Khuzestan Governorate*, 2019).

در خصوص تعداد خانوارهای در معرض سیل شهرستان‌های شوش با ۴۷۳۲ خانوار، اهواز و کارون با ۴۵۴۸ و شادگان با ۲۵۹۰ خانوار به ترتیب دارای بیشترین خانوار در معرض سیل بوده‌اند و همچنین دزفول با ۱۲۵ خانوار کمترین آمار خانوار در معرض سیل را به خود اختصاص داده است. در خصوص تعداد خانوارهای آسیب‌دیده از سیل، شهرستان‌های شوش با ۳/۸۰۰ و اهواز و کارون با ۲/۵۶۶ و حمیدیه با ۱/۹۰۱ خانوار بیشترین خانوار آسیب‌دیده از سیل و همچنین دزفول با ۱۲۵ خانوار کمترین آمار خانوارهای در معرض سیل را دارا بوده‌اند. در خصوص جمعیت آسیب‌دیده از سیل، شهرستان‌های شوش با ۱۴/۱۳۶ نفر، اهواز و کارون با ۹/۶۲۳ نفر و شوشتر با ۷/۰۶۱ به ترتیب بیشترین آمار جمعیت آسیب‌دیده و همچنین شهرستان دزفول با ۴۳۶ نفر کمترین جمعیت آسیب‌دیده از سیل را به خود اختصاص داده است (*Statistics and Information Unit of Khuzestan Governorate*, 2019).

به استناد آمار موجود از مجموع ۳۱۸ روستای در معرض سیل در سطح ۹ شهرستان استان، تعداد ۲۳۹ روستا معادل ۷۵/۱ درصد تخلیه و تعداد ۱۴۱ روستا معادل ۴۴/۳ درصد دچار آبرفتگی شده‌اند. از مجموع ۶۰/۹۷۷ واحد مسکونی واقع در معرض سیل به تعداد ۱۰/۲۹۰ واحد مسکونی معادل ۱۶/۹ درصد آسیب وارد شده است. با احتساب ۱۰/۲۹۰ واحد مسکونی آسیب‌دیده از سیل در نواحی روستایی و در نظر گرفتن میانگین ۱/۲۸ درصد تراکم خانوار در واحد مسکونی، برآورد می‌گردد در سیل اخیر به ۱۳/۱۷۱ خانوار معادل ۶۰ درصد از خانوارهای در معرض سیل، آسیب جدی وارد شده است. با احتساب ۱۳/۳۴۹ خانوار آسیب دیده از سیل و با در نظر گرفتن رقم ۳/۶۶ متوسط بعد خانوار استان تعداد ۴۹/۶۰۷ نفر جمعیت در سیل اخیر آسیب وارد گردیده است (*Statistics and Information Unit of Khuzestan Governorate*, 2019).

کیفیت زندگی^۱ و رفاه اجتماعی^۲ نیز از جمله متغیرهایی هستند که سیلاب بر آنها تأثیر دارد. در کشورهای توسعه‌یافته یکی از هدف‌های مهم سیاست‌گذاران اقتصادی ارتقای کیفیت زندگی و سطح رفاه اجتماعی در جامعه است. در کشورهای در حال توسعه نیز فقط رشد اقتصادی هدف تلقی نمی‌شود، بلکه این کشورها همگام با کشورهای توسعه‌یافته افزایش رفاه اجتماعی را هم یکی از هدف‌های اصلی و از معیارهای توسعه‌یافتگی در نظر می‌گیرند. سازمان ملل متحد واژه رفاه اجتماعی را این‌گونه تعریف کرده است: «رفاه اجتماعی دامنه وسیعی از فعالیت‌ها و برنامه‌هایی را که تحت نظارت دولت برای بهزیستی افراد و جامعه انجام می‌شود، در بر می‌گیرد» (Hezarjaribi & Safari Shali, 2012, 23). در هر حال، یک تعریف جامع از رفاه اجتماعی شاید هم شامل مؤلفه‌های عینی بهزیستی نظیر رفاه مادی و بهداشتی باشد و هم مواردی نظیر فرصت‌ها و استقلال را در برگیرد (Balikpour, 2006:36). دو جنبه مهم رفاه اجتماعی شامل عینی و ذهنی می‌شود؛ رفاه عینی عبارت است از: قدرت خرید و توانایی در کسب تسهیلات و امکانات زندگی. در اینجا، به منظور کمی و محاسبه‌پذیر شدن، رفاه را مترادف با بهره‌مندی یا مطلوبیت در نظر می‌گیرند. رفاه ذهنی به احساسات، ادراک‌ها، شناخت‌ها، و تجارب همان فردی مربوط می‌شود که موضوع رفاه قرار گرفته است. یعنی رفاه ذهنی به آن شخص یا خویشتن او وابسته است (Fitzpatrick, 2002:24). کیفیت زندگی نیز یکی از مفاهیمی است که به چنین موضوعی نیز اشاره دارد. این مفهوم سابقه در فلسفه یونان دارد و ارسطو در بحث شادکامی بدان اشاره کرده است و همچنین در دوران جدید فیلسوفانی چون گیرکارد و ژان پل سارتر و دیگران به آن توجه داشته‌اند. اغلب دانشمندان توافق دارند که مفهوم کیفیت زندگی، شش حوزه زندگی (سلامت جسمی - فیزیکی^۳، سلامت روان شناختی^۴، میزان استقلال^۵، روابط اجتماعی^۶، و دینداری/ مذهب/ اعتقادات شخصی^۷) را در بر می‌گیرد (Haghighatian, 2014:86).

بررسی‌های موجود نشان می‌دهد که سیلاب هر ساله اتفاق می‌افتد. با توجه به اینکه سیلاب با وجود اینکه یک مسأله غیر اجتماعی است، ابعاد و آثار آن بعنوان یک مسأله اجتماعی قابل بررسی می‌باشد و اثراتی که بر خوزستان داشته در حالی که یک حادثه طبیعی

¹ Quality of Life

² social welfare

³ physical health

⁴ psychological health

⁵ the degree of independence

⁶ social relations

⁷ religiosity / religious / personal beliefs

است و در بدو امر بیشتر آثار اقتصادی و محیطی جلوه می‌کند مانند تخریب منازل و ... اما بتدریج آثار اجتماعی و فرهنگی‌اش برملا می‌شود، بعنوان مثال کسی که امید به زندگی‌اش را از دست داده یا دغدغه روانی پیدا کرده زود ترمیم نمی‌شود؛ لذا در این تحقیق تلاش خواهد شد تا به این سؤال اساسی پاسخ داده شود که سیلاب چه آثار و پیامدهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و شخصیتی بر کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی شهروندان استان خوزستان داشته است؟

با توجه به مطالب مطرح شده هدف اصلی این مطالعه، بررسی پیامدهای اجتماعی سیلاب با تأکید بر کیفیت زندگی و امید به زندگی (مطالعه موردی، سیل‌زدگان استان خوزستان در سال ۱۳۹۸) است.

پیشینه پژوهش

الف) تحقیقات داخلی

در هر زمینه پژوهشی معمولاً کارهایی صورت گرفته که قرابت معنایی نزدیکی با پژوهش محقق دارد. پهلوان‌زاده و همکاران (۱۳۹۱)، تحقیقی با عنوان ارزیابی کیفیت زندگی در روستاهای ادغام شده پس از سوانح طبیعی (مورد: مجموعه ادغامی پیش کمر - استان گلستان) انجام دادند. جامعه آماری تحقیق: خانوارهای ساکن در شهر جدید پیشکمر؛ روش تحقیق پیمایشی؛ نتایج؛ بررسی‌ها در شهر پیشکمر نشان داد ۷۳ درصد پاسخگویان از کیفیت زندگی‌شان بعد از تجمیع روستاها به شهر راضی بودند و تنها کمتر از ۴ درصد افراد از کیفیت زندگی‌شان ابراز ناراضی‌تی کردند. ارزیابی رضایت از قلمروهای مورد استفاده در این مطالعه نشان می‌دهد که پاسخ‌دهندگان در شهر پیشکمر بیشترین میزان رضایت را از قلمرو آموزش و کمترین میزان رضایت را از قلمرو اشتغال داشته‌اند.

رمضان‌زاده، عسگری و بدری (۱۳۹۲)، تحقیقی با عنوان زیرساخت‌ها و تاب‌آوری در برابر بلایای طبیعی با تأکید بر سیلاب منطقه مورد مطالعه: مناطق نمونه گردشگری چشمه کیله تنکابن و سردآبرود کلاردشت انجام داده‌اند. جامعه آماری: مناطق نمونه گردشگری چشمه کیله تنکابن و سردآبرود کلاردشت، روش تحقیق: پیمایشی؛ نتایج: نتایج بیانگر آن است که دو معیار زیرساخت‌ها در زمینه سیلاب و تاب‌آوری با اطمینان ۰/۹۹ با یکدیگر همبستگی مستقیم دارند و رابطه بین آنها متقابل است. یعنی بهبود زیرساخت‌ها در محدوده با احتمال ۰/۹۹ موجب بالا رفتن تاب‌آوری ساکنین در برابر بلایای طبیعی (سیلاب) درون آن می‌شود.

همچنین نتایج نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین دو حوضه به لحاظ مؤلفه‌های زیرساختی و تاب‌آوری در برابر بلایای طبیعی وجود ندارد.

الف) تحقیقات خارجی

Tan & et. al. (2004) تحقیقی با عنوان « تأثیر فاجعه یک سیل بر کیفیت زندگی در منطقه دریاچه *Dongting* چین » انجام دادند. آنان بیان داشتند، یک مطالعه اپیدمیولوژیک برای ارزیابی تأثیر سیل بر کیفیت زندگی (*QOL*) ساکنان مناطق آسیب دیده سیلابی در چین انجام داده. از یک روش آزمایشی طبیعی استفاده کردیم، ۴۹۴ بزرگسال از ۱۸ روستا را به‌طور تصادفی انتخاب کردیم که در نتیجه ریزش خاکریزها و گرفتگی مسیل دچار سیلاب شدند، ۴۷۳ بزرگسال از ۱۶ روستا، که دچار سیل توأم با آبگرفتگی شده و ۷۷۳ بزرگسال از ۱۱ روستای بدون سیل بودند (گروه کنترل). از پرسشنامه عمومی *QOL Inventory-74* (*QOLI-74*)، مقیاس حمایت اجتماعی و پرسشنامه برای ارزیابی کیفیت زندگی همه شرکت‌کنندگان در مطالعه استفاده کردیم. کیفیت زندگی در گروه توأم با آبگرفتگی (۵۸/۴) و (به‌ویژه) گروه گرفتگی مسیل‌ها (۵۵/۱) نسبت به گروه شاهد (۵/۵۹، $p < 0.001$)، به‌طور قابل توجهی کمتر بود. تأثیر سیل بر *QOL* در بین کشاورزان، سالمندان، افراد با شخصیت غیر برابر و ساکنین با زندگی ناگوار بیشتر بود، در حالی که حمایت‌های اجتماعی و شخصیت‌های برون‌فردی تأثیر منفی سیل در کیفیت زندگی را جبران می‌کند.

Foudi & et. al (2017) تحقیقی با عنوان « تأثیر سیل بر سلامت روان: درس‌هایی که برای مقاومت در برابر ساختمان گرفته شده است » انجام دادند. ادبیات مدیریت ریسک و سازگاری اقلیمی عمدتاً بر کاهش تأثیرات، قرار گرفتن در معرض و آسیب‌پذیری در برابر حوادث شدید مانند سیل و خشکسالی متمرکز است. اختلال استرس پس از سانحه یکی از مهم‌ترین تأثیرات مربوط به این حوادث است، اما همچنین یک موضوع نسبتاً تحت تحقیق خارج از زمینه‌های اصلی آسیب‌شناسی روانی است. ما یک بررسی برای بررسی استرس ذهنی ناشی از سیل انجام می‌دهیم. ما بر عوامل هیدرولوژیکی، فردی و جمعی استرس پس از سانحه تمرکز می‌کنیم. ما استرس را با نمرات سلامتی خاص سیل و پرسشنامه سلامت عمومی ۱۲ *GHQ Assess* ارزیابی می‌کنیم. یافته‌های ما نشان می‌دهد که ترکیبی از عمق آب و سرعت سیلاب که از طریق شاخص کلاس خطر اندازه‌گیری می‌شود یک عامل فشارزای مهم است. و اینکه با ارائه اطلاعات کافی به مردم، می‌توان انعطاف‌پذیری سلامت روان را به‌طور قابل

توجهی بهبود بخشید. به طور خاص، این مقاله نشان می‌دهد که پریشانی روانشناختی را می‌توان با هماهنگی آگاهی از خطرات سیل و رفتار محافظت از سیل و پیشگیری کاهش داد.

چارچوب نظری پژوهش

در زمینه چارچوب نظری تحقیق با توجه به اینکه متغیرهای این تحقیق را با یک نظریه نمی‌توان مطالعه کرد، بنابراین در این قسمت ترکیبی از نظریه‌های موجود استفاده شد. برای بررسی تأثیر وقوع سیلاب بر کیفیت زندگی و امید به زندگی افراد سیل‌زده از نظریه‌های پارسونز و اسنایدر استفاده شد.

نظریه پارسونز

شرح نظریه: در نظریه کنش، تالکوت پارسونز جامعه‌شناس کارکردگرای امریکایی کوشیده است نشان دهد هر کنشی اعم از کنش بهنجار یا نابهنجار، توسط صور خاصی از ساختارهای اجتماعی ساخته و تولید می‌شوند. از این‌رو کیفیت زندگی نیز توسط فرد در چارچوب شرایط و ساختار اجتماعی و وسایل و مسیرهایی جهت نیل به اهداف قابل تبیین می‌باشد. بزعم پارسونز، کنش‌های اجتماعی در محیط شکل می‌گیرد. اولین محیط، محیط فیزیکی است. محیط فیزیکی واقعیت عینی و برون‌ذهنی است که انسان‌ها از طریق آن با محیط فیزیکی در ارتباط هستند. فرد در نظریه پارسونز موجودی خلاق و دارای قدرت اراده و انتخاب می‌باشد، اما در انتخاب وسایل و راه‌ها جهت رسیدن به اهداف تحت نظام جبرهای اجتماعی قرار دارد. در واقع جامعه و نظام فرهنگی معین می‌کند کدامین راه درست و کدامین مسیر نادرست است. پارسونز در تجلیل‌های جامعه‌شناختی خود کمتر به بررسی کنش اجتماعی در سطح رد پرداخت. او بیشتر نظام اجتماعی کل را محور جامعه‌شناسی سیستمی قرار داده است (Tanhaei, 1993:147). پارسونز در رساله خود با موضوع «نظام‌های اجتماعی» ناخوشی را این‌گونه تعریف می‌کند: «اختلال در کارکرد طبیعی بدن خود یعنی شامل اختلال در اورگانیزم بدن او به‌عنوان یک سیستم بیولوژیکی و اختلال در سازگاری فردی و اجتماعی وی». براساس تفکر پارسونز، سلامتی «توانایی بهینه» برای ایفای مؤثر نقش‌های اجتماعی است. کارکردگرایی تأثیر عده‌ای بر پیشرفت ابزارهای کیفیت زندگی داشت. بسیاری از محققان به‌طور گسترده از چندین جنبه سنجش وضعیت تندرستی مرتبط با کارکردگرایی اجتماعی استفاده کرده‌اند. از جمله این موضوعات عبارتند از: «آزادانه راه

رفتن»، «با کمک دیگران راه رفتن»، «محدود شدن به تختخواب». به علاوه جنبه‌های اجتماعی و عاطفی مانند «اکثر اوقات خوشحال و آرام بودن»، «گاهی اوقات نگران و افسرده بودن» نیز در آثار مربوط به کیفیت زندگی عنوان شده‌اند (Parsons, 1951:431).

نظریه اسنایدر

شرح نظریه: اسنایدر و همکاران (۱۹۹۴)، امید را به‌عنوان حالت انگیزشی مثبت می‌دانند که بر احساس موفقیت، به‌عنوان عامل فعال (انرژی و هدف‌گرایی) و مسیرها (برنامه‌ریزی رسیدن به هدف) عمل می‌کند. امید دربردارنده تصورات و توجه افراد به آینده است؛ و با این تصور که احتمال دارد نتایج مثبت حاصل گردد، باعث تلاش فرد می‌شود. هر نوع مفهوم‌سازی از امید، ویژگی‌های چندبعدی، پویایی، آینده‌نگر و فرایند‌نگری آن را منعکس می‌کند. بنابراین، امید یا تفکر هدف‌مدار از دو مؤلفه مرتبط به هم، یعنی مسیرهای تفکر و منابع تفکر، تشکیل شده است. مسیرهای تفکر انعکاس‌دهنده ظرفیت فرد برای تولید کانال‌های شناختی برای رسیدن به اهدافش است و منابع تفکر هم عبارتند از افکاری که افراد درباره توانایی‌ها و قابلیت‌هایشان برای عبور از مسیرهای برگزیده تعریف کرده‌اند تا به اهدافشان برسند. از طریق ترکیب منابع و مسیرها می‌توان به اهداف رسید. اگر هر کدام از این دو عنصر شناختی وجود نداشته باشند، رسیدن به اهداف غیر ممکن است.

John and Nikolai Koke (1998) معتقدند که فرد در ابتدا دچار ناامیدی و متعاقب آن دچار افسردگی می‌شود. این وضعیت با این ادراک شروع می‌شود که مدام اتفاقات منفی رخ می‌دهند یا اینکه اتفاقات مثبت رخ نمی‌دهند. حوادث منفی به‌عنوان موقعیت‌های شروع‌کننده‌ای عمل می‌کنند که افراد احساس ناامیدی کنند. فرد بر اثر ناامیدی به شدت غیر فعال شده، نمی‌تواند موقعیت‌های مختلف خود را بسنجد و تصمیم بگیرد. ناامیدی شخص را به سرعت در هم شکسته و او را در برابر عوامل فشارزا، بی‌دفاع و گرفتار می‌کند. با گذشت زمان، شخص تمام امید خود را از دست داده، به جای آن افسردگی عمیق را جایگزین می‌کند (Alizadeh Aghdam, 2012:192).

جدول ۱: خلاصه چارچوب نظری

Table 1: Summary of the Theoretical Framework

شرح نظریه <i>Description of the Theory</i>	نظریه پرداز <i>Theorist</i>	فرضیه‌ها <i>Theories</i>
<p>در نظریه کنش، تالکوت پارسنز جامعه‌شناس کارکردگرای امریکایی کوشیده است نشان دهد هر کنشی اعم از کنش بهنجار یا نابهنجار، توسط صور خاصی از ساختارهای اجتماعی ساخته و تولید می‌شوند. از این‌رو کیفیت زندگی نیز توسط فرد در چارچوب شرایط و ساختار اجتماعی و وسایل و مسیرهایی جهت نیل به اهداف قابل تبیین می‌باشد. بزعم پارسونز، کنش‌های اجتماعی در محیط شکل می‌گیرد. اولین محیط، محیط فیزیکی است. محیط فیزیکی واقعیت عینی و برون‌ذهنی است که انسان‌ها از طریق آن با محیط فیزیکی در ارتباط هستند. فرد در نظریه پارسونز موجودی خلاق و دارای قدرت اراده و انتخاب می‌باشد، اما در انتخاب وسایل و راه‌ها جهت رسیدن به اهداف تحت نظام جبرهای اجتماعی قرار دارد. در واقع جامعه و نظام فرهنگی معین می‌کند کدامین راه درست و کدامین مسیر نادرست است. پارسونز در تجلیل‌های جامعه‌شناختی خود کمتر به بررسی کنش اجتماعی در سطح فرد پرداخت. او بیشتر نظام اجتماعی کل را محور جامعه‌شناسی سیستمی قرار داده است (<i>Tanhaei, 1993:147</i>).</p>	پارسونز	<p>- وقوع سیلاب بر کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد. ۱- وقوع سیلاب بر بعد سلامت جسمی - فیزیکی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد. ۲- وقوع سیلاب بر بعد سلامت روان‌شناختی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد. ۳- وقوع سیلاب بر بعد روابط اجتماعی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد</p>
<p>اسنایدر و همکاران (۱۹۹۴)، امید را به‌عنوان حالت انگیزشی مثبت می‌دانند که بر احساس موفقیت، به‌عنوان عامل فعال (انرژی و هدف‌گرایی) و مسیرها (برنامه‌ریزی رسیدن به هدف) عمل می‌کند. امید در بردارنده تصورات و توجه افراد به آینده است؛ و با این تصور که احتمال دارد نتایج مثبت حاصل گردد، باعث تلاش فرد می‌شود. هر نوع مفهوم‌سازی از امید، ویژگی‌های چندبعدی، پویایی، آینده‌نگر و فرابندنگری آن را منعکس می‌کند. بنابراین، امید یا تفکر هدفمند از دو مؤلفه مرتبط به هم، یعنی مسیرهای تفکر و منابع تفکر، تشکیل شده است. مسیرهای تفکر انعکاس‌دهنده ظرفیت فرد برای تولید کانال‌های شناختی برای رسیدن به اهدافش است و منابع تفکر هم عبارتند از افکاری که افراد درباره توانایی‌ها و قابلیت‌هایشان برای عبور از مسیرهای برگزیده تعریف کرده‌اند تا به اهدافشان برسند. از طریق ترکیب منابع و مسیرها می‌توان به اهداف رسید. اگر هر کدام از این دو عنصر شناختی وجود نداشته باشند، رسیدن به اهداف غیر ممکن است.</p>	اسنایدر	<p>- وقوع سیلاب بر امید به زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد. ۴- وقوع سیلاب بر بعد تفکر عملی امید به زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد. ۵- وقوع سیلاب بر بعد تفکر راهبردی امید به زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد</p>

فرضیه‌های پژوهش

- با توجه به چارچوب نظری، فرضیه‌های زیر مطرح شدند:
- فرضیه اول: وقوع سیلاب بر بعد سلامت جسمی - فیزیکی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.
  - فرضیه دوم: وقوع سیلاب بر بعد سلامت روان‌شناختی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.
  - فرضیه سوم: وقوع سیلاب بر بعد روابط اجتماعی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.
  - فرضیه چهارم: وقوع سیلاب بر امید به زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی و به صورت پیمایشی انجام شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته بود. این پرسشنامه حاوی سوالات باز و بسته و دوجوابی، سه جوابی، چند جوابی و ... و سوالات باز شامل سوالات پیشنهادی است. با توجه به اینکه کل جمعیت استان خوزستان (۹ شهرستان) ۴۷۱۰۵۰۶ نفر می‌باشند، جامعه آماری این تحقیق سرپرستان خانواده‌های سیل‌زدهگان ۱۵ سال به بالاتر شهرهای شوش، حمیدیه، کارون، بستان، شادگان، رفیع، سوسنگرد، بخشی از اهواز و روستاهای اطراف اهواز) به تعداد ۴۹۶۰۷ نفر می‌باشد (Statistics and Information Unit of Ahvaz City Governorate, 2019). واحد تحلیل در این تحقیق، فرد می‌باشد. حجم نمونه در این تحقیق شامل ۶۰۰ نفر می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران و به شرح زیر تعیین گردید.

$$n = \frac{\frac{(1.96)^2 (0.6 * 0.4)}{0.04^2}}{1 + \frac{1}{49607} \left(\frac{(1.96)^2 (0.6 * 0.4)}{0.04^2} - 1 \right)}$$

$N=49/607$ (تعداد کل جامعه آماری)

$d=0/04$ (خطای احتمالی مجاز)

$t = 1/96$ (ضریب اطمینان که در تحقیقات اجتماعی معمولاً در نظر گرفته می‌شود)

$$P = 0.06 \text{ (احتمال وجود صفت)}$$

$$q = 0.04 \text{ (احتمال عدم وجود صفت)}$$

برای به دست آوردن احتمال وجود صفت (آسیب رساندن سیل) و عدم وجود صفت (آسیب نرساندن سیل) از طریق پرسشنامه اولیه از ۱۰۰ نفر از پاسخگویان سؤالی (آیا وقوع سیلاب به شما و خانواده و نزدیکان، آسیب مالی و جانی رسانید؟ پرسیده شد و نتایج بیانگر مقدار P و q بود. در قسمت روش نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. روایی و پایایی پرسشنامه از طریق اعتبار صوری و سازه‌ای بدست آمد. در این‌باره، پرسشنامه تهیه شده به استاد راهنما، مشاور و کارشناس آمار داده شد و وفاق آن‌ها در مورد شاخص‌ها، دلیل روشنی بر اعتبار پرسشنامه طراحی شده است. برای بررسی آلفای کرونباخ پرسشنامه تحقیق حاضر نیز نمونه‌ای شامل سی پرسشنامه در بین پاسخگویان که بصورت کاملاً تصادفی انتخاب شدند پخش گردید که نتایج به شرح زیر می‌باشد.

جدول ۲: نتایج تحلیل پایایی گویه‌ها

Table 2: The Results of the Reliability Analysis of the Items

متغیرها	ضریب آلفای کرونباخ
Variables	Cronbach's Alpha Coefficients
شدت وقوع سیلاب	۰/۷۲۱
حیطه سلامت جسمانی	۰/۷۰۵
حیطه روانشناختی	۰/۷۲۳
حوزه روابط اجتماعی	۰/۸۲۳
تفکر عاملی	۰/۸۱۸
تفکر راهبردی	۰/۷۳۲

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

مطابق با نتایج به دست آمده از جنس پاسخگویان ۴۲/۷ درصد از کل پاسخگویان مرد و دارای کمترین درصد بوده‌اند. همچنین ۵۷/۳ درصد از پاسخگویان زن و دارای بیشترین درصد می‌باشند. ۶۵/۲ درصد از کل پاسخگویان متأهل و دارای بیشترین فراوانی بوده‌اند. همچنین ۳۴/۸ درصد از پاسخگویان نیز مجرد و دارای کمترین فراوانی می‌باشند. کمترین سن برابر با کمتر از ۳۰ سال و بیشترین سن ۶۱ سال و بالاتر بوده است. بیشتر پاسخگویان نیز در مقطع سنی ۴۱ الی ۵۰ سالگی قرار دارند. ۳۶/۵ درصد از کل پاسخگویان محل

سکونتشان را روستا عنوان کرده‌اند و دارای بیشترین درصد بوده‌اند. همچنین ۷/۸ درصد از پاسخگویان محل سکونتشان را مرکز شهر عنوان کرده‌اند و دارای کمترین درصد می‌باشند. ۸۶ نفر (۱۴/۳٪) از افراد نمونه دارای تحصیلات ابتدایی هستند، ۸۷ نفر (۱۴/۵٪) راهنمایی و سیکل، ۱۵۳ نفر (۲۵/۵٪) متوسطه و دیپلم و ... هستند. بیشترین فراوانی مربوط به سطح تحصیلات متوسطه و دیپلم می‌باشد. ۶۵ نفر (۱۶/۶٪) از افراد نمونه همسرشان را دارای تحصیلات ابتدایی معرفی کرده‌اند، ۳۳ نفر (۸/۴٪) راهنمایی و سیکل، ۱۶۴ نفر (۴۱/۹٪) متوسطه و دیپلم و ... بیشترین فراوانی مربوط به سطح تحصیلات متوسطه و دیپلم می‌باشد. ۴۳ نفر (۷/۲٪) از افراد نمونه کارمند، ۱۴۳ نفر (۲۳/۸٪) کارگر، ۱۴۵ نفر (۲۴/۲٪) بازاری و ... هستند. بیشترین فراوانی مربوط به شغل کشاورزی می‌باشد. ۷۶ نفر (۱۹/۴٪) از افراد نمونه همسرشان را کارمند، ۱۰۴ نفر (۲۶/۶٪) کارگر، ۳۱ نفر (۷/۹٪) بازاری و ... هستند. بیشترین فراوانی مربوط به شغل همسر، کشاورزی می‌باشد.

آماره توصیفی متغیرهای مستقل و وابسته

جدول ۳: آماره‌های توصیفی

Table 3: Descriptive Statistics

حالات طیف	تعداد سؤالات	مینیمم	ماکسیمم	میانگین نظری	میانگین به دست آمده	
<i>Spectrum States</i>	<i>Number of Questions</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Theoretical Average</i>	<i>The Average Obtained</i>	
۵	۹	۹	۴۵	۵*۹=۴۵	۲۷/۹۸	شدت سیلاب
۵	۶	۶	۳۰	۵*۶=۳۰	۱۷/۸۰	حیطه سلامت جسمانی
۵	۸	۸	۴۰	۵*۸=۴۰	۲۳/۳۳	حیطه روانشناختی
۵	۴	۴	۲۰	۵*۴=۲۰	۱۰/۵۱	حوزه روابط اجتماعی
۵	۴	۴	۲۰	۵*۴=۲۰	۱۲/۹۹	تفکر عاملی
۵	۶	۶	۳۰	۵*۶=۳۰	۱۷/۶۵	تفکر راهبردی

با توجه به جدول ۳ می‌توان گفت از نظر پاسخگویان، وقوع سیلاب در بازه ۹-۴۵ دارای میانگین ۲۷/۹۸ می‌باشد. متغیر سلامت جسمانی در بازه ۶-۳۰، دارای میانگین ۱۷/۸۰ می‌باشد. متغیر سلامت روانی در بازه ۱۱-۳۷، دارای میانگین ۲۳/۳۳ می‌باشد و ...

نتایج مربوط به آزمون فرضیه‌ها

- وقوع سیلاب بر بعد سلامت جسمی - فیزیکی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.

جدول ۴: خلاصه مدل

Table 4: Summary of the Model

خطای برآورد	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی
<i>Estimation Error</i>	<i>Adjusted Coefficient of Determination</i>	<i>The Coefficient of Determination</i>	<i>The Correlation Coefficient</i>
۳/۹۲	۰/۲۱۵	۰/۲۱۶	-۰/۴۶۵

جدول ۵: آنالیز واریانس

Table 5: Analysis of Variance

سطح معنی‌داری	مقدار واریانس	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
<i>Sig</i>	<i>The Amount of Variance</i>	<i>Average of Squares</i>	<i>df</i>	<i>Sum of Squares</i>	<i>Model</i>
۰/۰۰۱	۱۶۴/۹۲۸	۲۵۴۱/۲۹	۱	۲۵۴۱/۲۹	رگرسیون
		۱۵/۴۰	۵۹۸	۹۲۱۴/۳۸	باقی‌مانده
			۵۹۹	۱۱۷۵۵/۵۷	کل

جدول ۶: ضریب رگرسیون

Table 6: Regression Coefficient

سطح معنی‌داری	تی تست	ضریب استاندارد		ضرایب غیر متعارف		مدل
		بتای استاندارد	خطای برآورد	بتا	خطای برآورد	
<i>Sig</i>	<i>T-Test</i>	<i>Standard Coefficient Standard Beta</i>	<i>Estimation Error</i>	<i>Unconventional Coefficients</i>		<i>Model</i>
۰/۰۰۱	-۱۳/۱۲۵	-	۰/۶۹۵	۹/۱۲۲	مقدار ثابت	
۰/۰۰۱	-۱۲/۸۴	-۰/۴۶۵	۰/۰۲۴	-۰/۳۱۰	وقوع سیلاب	

برای آزمون فرضیه وقوع سیلاب بر بعد سلامت جسمی - فیزیکی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد، از آزمون رگرسیون استفاده شد. با توجه به نتایج جدول به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل وقوع سیلاب، متغیر وابسته بعد سلامت جسمی - فیزیکی کیفیت زندگی به میزان ۰/۴۶۵ - کاهش می‌یابد.

- وقوع سیلاب بر بعد سلامت روان‌شناختی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.

جدول ۷: خلاصه مدل

Table 7: Summary of the Model

خطای برآورد	ضریب تعیین شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی
<i>Estimation Error</i>	<i>Adjusted Coefficient of Determination</i>	<i>The Coefficient of Determination</i>	<i>The Correlation Coefficient</i>
۴/۷۳	۰/۱۰۸	۰/۱۱۰	-۰/۳۳۲

جدول ۸: آنالیز واریانس

Table 8: Analysis of Variance

سطح معنی‌داری	مقدار واریانس	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
<i>Sig</i>	<i>The Amount of Variance</i>	<i>Average of Squares</i>	<i>df</i>	<i>Sum of Squares</i>	<i>Model</i>
۰/۰۰۱	۷۳/۸۴۷	۱۶۵۳/۰۲	۱	۱۶۵۳/۰۲	رگرسیون
		۲۲/۳۸۵	۵۹۸	۱۳۳۸۵/۹۷	باقی‌مانده
			۵۹۹	۱۵۰۳۸/۹۹	کل

جدول ۹: ضریب رگرسیون

Table 9: Regression Coefficient

سطح معنی‌داری	تی تست	ضریب استاندارد		ضرایب غیر متعارف		مدل
		بتای استاندارد	خطای برآورد	بتا	خطای برآورد	
<i>Sig</i>	<i>T-Test</i>	<i>Standard Coefficient</i>	<i>Standard Beta</i>	<i>Unconventional Coefficients</i>	<i>Beta</i>	<i>Estimation Error</i>
۰/۰۰۱	-۱۹/۴۹۲	-	-	۱۶/۳۲۷	۰/۸۳۸	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	-۸/۵۹۳	-۰/۳۳۲	-۰/۲۴	-۰/۲۵۰	-	وقوع سیلاب

برای آزمون فرضیه وقوع سیلاب بر بعد سلامت روان‌شناختی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد، از آزمون رگرسیون استفاده شد. با توجه به نتایج جدول به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل وقوع سیلاب، متغیر وابسته بعد سلامت روان‌شناختی کیفیت زندگی به میزان $-۰/۳۳۲$ کاهش می‌یابد.

- وقوع سیلاب بر بعد روابط اجتماعی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.

جدول ۱۰: خلاصه مدل

Table 10: Summary of the Model

خطای برآورد	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی
<i>Estimation Error</i>	<i>Adjusted Coefficient of Determination</i>	<i>The Coefficient of Determination</i>	<i>The Correlation Coefficient</i>
۲/۸۷	۰/۰۹۲	۰/۰۹۴	-۰/۳۰۶

جدول ۱۱: آنالیز واریانس

Table 11: Analysis of Variance

سطح معنی داری	مقدار واریانس	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
<i>Sig</i>	<i>The Amount of Variance</i>	<i>Average of Squares</i>	<i>df</i>	<i>Sum of Squares</i>	<i>Model</i>
۰/۰۰۱	۶۲/۰۰۰	۵۱۲/۷۰۲	۵۹۸	۵۱۲/۷۰	رگرسیون
			۱	۴۹۴۵/۰۹	باقی مانده
			۵۹۹	۵۴۵۷/۷۹	کل

جدول ۱۲: ضریب رگرسیون

Table 12: Regression Coefficient

سطح معنی داری	تی تست	ضریب استاندارد		ضرایب غیر متعارف		مدل
		بتای استاندارد	خطای برآورد	بتا	خطای برآورد	
<i>Sig</i>	<i>T-Test</i>	<i>Standard Coefficient</i>	<i>Estimation Error</i>	<i>Unconventional Coefficients</i>	<i>Beta</i>	<i>Model</i>
۰/۰۰۱	-۱۲/۹۹۸	-	۰/۵۰۹	۶/۶۱۷	۶/۶۱۷	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	-۷/۸۷۴	-۰/۳۰۶	۰/۰۱۸	-۰/۱۳۹	-۰/۱۳۹	وقوع سیلاب

برای آزمون فرضیه وقوع سیلاب بر بعد روابط اجتماعی کیفیت زندگی افراد سیل زده تأثیر می‌گذارد، از آزمون رگرسیون استفاده شد. با توجه به نتایج جدول به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل وقوع سیلاب، متغیر وابسته بعد روابط اجتماعی کیفیت زندگی به میزان ۰/۳۰۶ - کاهش می‌یابد.

- وقوع سیلاب بر امید به زندگی افراد سیل زده تأثیر می‌گذارد.

جدول ۱۳: خلاصه مدل

Table 13: Summary of the Model

خطای برآورد	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی
<i>Estimation Error</i>	<i>Adjusted Coefficient of Determination</i>	<i>The Coefficient of Determination</i>	<i>The Correlation Coefficient</i>
۶/۴۸	۰/۰۳۹	۰/۰۴۰	-۰/۲۰۱

جدول ۱۴: آنالیز واریانس

Table 14: Analysis of Variance

سطح معنی داری	مقدار واریانس	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	مدل
<i>Sig</i>	<i>The Amount of Variance</i>	<i>Average of Squares</i>	<i>df</i>	<i>Sum of Squares</i>	<i>Model</i>
۰/۰۰۱	۲۵/۰۸۳	۱۰۵۴/۴۵۸	۱	۱۰۵۴/۴۵۸	رگرسیون
		۴۲/۰۳۸	۵۹۸	۲۵۱۳۸/۸۱۶	باقی مانده
			۵۹۹	۲۶۱۹۳/۲۷۳	کل

جدول ۱۵: ضریب رگرسیون

Table 15: Regression Coefficient

سطح معنی داری	تی تست	ضریب استاندارد		ضرایب غیر متعارف	
		بنای استاندارد	خطای برآورد	بتا	مدل
<i>Sig</i>	<i>T-Test</i>	<i>Standard Coefficient</i>	<i>Estimation Error</i>	<i>Unconventional Coefficients</i>	<i>Model</i>
		<i>Standard Beta</i>		<i>Beta</i>	
۰/۰۰۱	۲۱/۸۳۳	-	۱/۱۴۸	۲۵/۰۶۲	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	-۵/۰۰۸	-۰/۲۰۱	۰/۰۴۰	-۰/۲۰۰	وقوع سیلاب

برای آزمون فرضیه وقوع سیلاب بر امید به زندگی افراد سیل زده تأثیر می گذارد، از آزمون رگرسیون استفاده شد. با توجه به نتایج جدول به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل وقوع سیلاب، متغیر وابسته امید به زندگی به میزان ۰/۲۰۱- کاهش می یابد.

بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش به بررسی تأثیر وقوع سیلاب بر کیفیت زندگی و امید به زندگی پرداخته شد. جامعه آماری این تحقیق سرپرست خانواده های سیل زدگان ۱۵ سال به بالاتر شهرهای شوش، حمیدیه، کارون، بستان، شادگان، رفیع، سوسنگرد، بخشی از اهواز و روستاهای اطراف

اهواز) به تعداد ۴۹۶۰۷ نفر می‌باشد حجم نمونه در این تحقیق شامل ۶۰۰ نفر بودند. روش نمونه‌گیری در پژوهش حاضر نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود.

در این فصل به بحث و بررسی فرضیه‌ها و همسو و ناهمسو بودن نتایج با تحقیقات قبلی پرداخته شد و در پایان تبیین و نتیجه‌گیری فرضیه‌ها، پیشنهادات تحقیق ارائه شد.

فرضیه اصلی اول: وقوع سیلاب بر کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.

جهت بررسی این فرضیه ۳ فرضیه فرعی نگاشته شده که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

۱- وقوع سیلاب بر بعد سلامت جسمی - فیزیکی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.

برای آزمون فرضیه وقوع سیلاب بر بعد سلامت جسمی - فیزیکی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد، از آزمون رگرسیون استفاده شد. با توجه به نتایج جدول به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل وقوع سیلاب، متغیر وابسته بعد سلامت جسمی - فیزیکی کیفیت زندگی به میزان ۰/۴۶۵- کاهش می‌یابد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت پس از وقوع سیلاب، دردهای جسمانی ناشی از سیلاب، نیاز به درمان پزشکی، نداشتن انرژی کافی، و بهم خوردن وضعیت خواب در بین سیل‌زدگان افزایش پیدا کرده است.

۲- وقوع سیلاب بر بعد سلامت روان‌شناختی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.

برای آزمون فرضیه وقوع سیلاب بر بعد سلامت روان‌شناختی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد، از آزمون رگرسیون استفاده شد. با توجه به نتایج جدول به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل وقوع سیلاب، متغیر وابسته بعد سلامت روان‌شناختی کیفیت زندگی به میزان ۰/۳۳۲- کاهش می‌یابد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت پس از وقوع سیلاب، مشکلات روانی، عدم تمرکز، دغدغه روانی، گریه کردن، خواب‌های آشفته، ناامیدی، اضطراب و خاطرات بد در بین سیل‌زدگان افزایش پیدا کرده است.

۳- وقوع سیلاب بر بعد روابط اجتماعی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.

برای آزمون فرضیه وقوع سیلاب بر بعد روابط اجتماعی کیفیت زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد، از آزمون رگرسیون استفاده شد. با توجه به نتایج جدول به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل وقوع سیلاب، متغیر وابسته بعد روابط اجتماعی کیفیت زندگی به

میزان ۰/۳۰۶- کاهش می‌یابد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت پس از وقوع سیلاب، احوال‌پرسی، کمک کردن به دوستان، کمک آشنایان و کمک مسئولین کاهش پیدا کرده است.

نظریه تالکوت پارسونز نتایج این فرضیه‌ها را تأیید می‌کند. در نظریه کنش، تالکوت پارسونز جامعه‌شناس کارکردگرای آمریکایی کوشیده است نشان دهد هر کنشی اعم از کنش بهنجار یا نابهنجار، توسط صور خاصی از ساختارهای اجتماعی ساخته و تولید می‌شوند. از این‌رو کیفیت زندگی نیز توسط فرد در چارچوب شرایط و ساختار اجتماعی و وسایل و مسیرهایی جهت نیل به اهداف قابل تبیین می‌باشد. بزعم پارسونز، کنش‌های اجتماعی در محیط شکل می‌گیرد. اولین محیط، محیط فیزیکی است. محیط فیزیکی واقعیت عینی و برون‌ذهنی است که انسان‌ها از طریق آن با محیط فیزیکی در ارتباط هستند. فرد در نظریه پارسونز موجودی خلاق و دارای قدرت اراده و انتخاب می‌باشد، اما در انتخاب وسایل و راه‌ها جهت رسیدن به اهداف تحت نظام جبرهای اجتماعی قرار دارد. در واقع جامعه و نظام فرهنگی معین می‌کند کدامین راه درست و کدامین مسیر نادرست است. پارسونز در تجلیل‌های جامعه‌شناختی خود کمتر به بررسی کنش اجتماعی در سطح رد پرداخت. او بیشتر نظام اجتماعی کل را محور جامعه‌شناسی سیستمی قرار داده است (Tanhaei, 1993:147). پارسونز در رساله خود با موضوع «نظام‌های اجتماعی» ناخوشی را این‌گونه تعریف می‌کند: «اختلال در کارکرد طبیعی بدن خود یعنی شامل اختلال در اورگانسیم بدن او به‌عنوان یک سیستم بیولوژیکی و اختلال در سازگاری فردی و اجتماعی وی». بر اساس تفکر پارسونز، سلامتی «توانایی بهینه» برای ایفای مؤثر نقش‌های اجتماعی است. کارکردگرایی تأثیر عده‌ای بر پیشرفت ابزارهای کیفیت زندگی داشت. بسیاری از محققان به‌طور گسترده از چندین جنبه سنجش وضعیت تندرستی مرتبط با کارکردگرایی اجتماعی استفاده کرده‌اند. از جمله این موضوعات عبارتند از: «آزادانه راه رفتن»، «با کمک دیگران راه رفتن»، «محدود شدن به تخت‌خواب». به‌علاوه جنبه‌های اجتماعی و عاطفی مانند «اکثر اوقات خوشحال و آرام بودن»، «گاهی اوقات نگران و افسرده بودن» نیز در آثار مربوط به کیفیت زندگی عنوان شده‌اند (Parsons, 1951:431).

همچنین نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق پهلوانزاده؛ رضوانی و محمدی امین (۱۳۹۱)، تان و همکاران (۲۰۰۴) و فودی و همکاران (۲۰۱۷) همسو می‌باشد.

- وقوع سیلاب بر امید به زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد.

برای آزمون فرضیه وقوع سیلاب بر امید به زندگی افراد سیل‌زده تأثیر می‌گذارد، از آزمون رگرسیون استفاده شد. با توجه به نتایج جدول به ازای یک واحد تغییر در متغیر مستقل وقوع سیلاب، متغیر وابسته امید به زندگی به میزان $0/۲۰۱$ - کاهش می‌یابد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت که سیل‌زدگان دچار مشکلاتی مانند: نبود راه مناسب برای رهایی از فشارها، نبود انرژی زیاد برای رسیدن به هدف، نداشتن انرژی کافی، نداشتن انگیزه برای رسیدن به هدف شده‌اند.

نظریه اسنایدر نتایج این فرضیه‌ها را تأیید می‌کند. اسنایدر و همکاران (۱۹۹۴)، امید را به‌عنوان حالت انگیزشی مثبت می‌دانند که بر احساس موفقیت، به‌عنوان عامل فعال (انرژی و هدف‌گرایی) و مسیرها (برنامه‌ریزی رسیدن به هدف) عمل می‌کند. امید دربردارنده تصورات و توجه افراد به آینده است؛ و با این تصور که احتمال دارد نتایج مثبت حاصل گردد، باعث تلاش فرد می‌شود. هر نوع مفهوم‌سازی از امید، ویژگی‌های چندبعدی، پویایی، آینده‌نگر و فرایندنگری آن را منعکس می‌کند. بنابراین، امید یا تفکر هدف‌مدار از دو مؤلفه مرتبط به هم، یعنی مسیرهای تفکر و منابع تفکر، تشکیل شده است. مسیرهای تفکر انعکاس‌دهنده ظرفیت فرد برای تولید کانال‌های شناختی برای رسیدن به اهدافش است و منابع تفکر هم عبارتند از افکاری که افراد درباره توانایی‌ها و قابلیت‌هایشان برای عبور از مسیرهای برگزیده تعریف کرده‌اند تا به اهدافشان برسند. از طریق ترکیب منابع و مسیرها می‌توان به اهداف رسید. اگر هر کدام از این دو عنصر شناختی وجود نداشته باشند، رسیدن به اهداف غیر ممکن است. جون و نیکولای کوک (۱۹۹۸)، معتقدند که فرد در ابتدا دچار ناامیدی و متعاقب آن دچار افسردگی می‌شود. این وضعیت با این ادراک شروع می‌شود که مدام اتفاقات منفی رخ می‌دهند یا اینکه اتفاقات مثبت رخ نمی‌دهند. حوادث منفی به‌عنوان موقعیت‌های شروع کننده‌ای عمل می‌کنند که افراد احساس ناامیدی کنند. فرد بر اثر ناامیدی به شدت غیر فعال شده، نمی‌تواند موقعیت‌های مختلف خود را بسنجد و تصمیم بگیرد. ناامیدی شخص را به سرعت در هم شکسته و او را در برابر عوامل فشارزا، بی‌دفاع و گرفتار می‌کند. با گذشت زمان،

شخص تمام امید خود را از دست داده، به جای آن افسردگی عمیق را جایگزین می‌کند (Alizadeh Aghdam, 2012:192).

همچنین نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق رمضان‌زاده؛ عسگری و بدری (۱۳۹۲) و تان و همکاران (۲۰۰۴)، همسو می‌باشد.

پیشنهاد‌های پژوهش

الف) پیشنهاد‌های کاربردی پژوهش

به‌طور کلی، باید گفت که برنامه‌ریزی توسعه در شهر اهواز باید هدفمند و متناسب با میزان دسترسی به منابع محلی و نیازهای عینی و ذهنی مردم باشد تا بتواند به بهبود کیفیت زندگی ساکنان این شهر کمک کند. لازم است که بهبود کیفیت زندگی عینی و ذهنی به‌عنوان هدف اصلی طرح‌های توسعه شهری و منطقه‌ای محسوب شود. به منظور بررسی‌های بیشتر پیشنهاد می‌شود این موضوع در سطح وسیع‌تر و برای کلیه افراد کشور اجرا شود.

همچنین پیشنهاد‌های زیر می‌تواند در بهبود کیفیت زندگی در خوزستان مؤثر باشد:

- ۱- انجام مطالعات جامع درباره نیازهای عینی و ذهنی مردم شهر و روستا.
- ۲- طراحی شیوه‌های بهره‌برداری از منابع برای تأمین نیازهای عینی و ذهنی مردم.
- ۳- کاهش تراکم سکونتگاه‌های انسانی، تأسیسات و شبکه حمل و نقل در حریم رودخانه و سیل.
- ۴- وضع قوانین و اجرای آن برای جلوگیری از ساختن و ساز در حریم رودخانه و سیل.
- ۵- وضع قوانین و اجرای آن برای انتقال مراکز قابل جا به جایی به مکان‌های امن.

ب) پیشنهاد‌های پژوهشی

- ۱- از آنجایی که بسیاری از پژوهشگرانی که در حوزه کیفیت زندگی کار کرده‌اند ابعاد این متغیرها را بدون برقراری تمایزی به‌کار برده‌اند، لذا پیشنهاد می‌شود محققین بعدی ابتدا به تعریف این مفاهیم بپردازند تا از کج‌فهمی‌هایی که ممکن است بوجود آید جلوگیری شود.

۲- مطالعه حاضر در شهر خوزستان انجام شده است. جهت دستیابی به چشم‌اندازی وسیع‌تر، مطالعات مکمل می‌توانند در سایر شهرها و یا در سطح کشور انجام شده و نتایج آن‌ها با تحقیق حاضر مقایسه شود.

References:

- Asghari Moghadam, M. R. (2005). *Water and Urban Habitat*, Sera Publications, Tehran. (Persian).
- Blackmore, K. (2006). *An Introduction to Social Policy*, translated by Ali Asghar Saeedi and Saeed Sadeghi Jakeh, Tehran: Higher Institute of Social Welfare Research. (Persian).
- Baharloi, D.; Sharifi, A. and Baghalnejad, A. (2006). Flood and its resulting damages in Khuzestan province, Second International Conference on Comprehensive Crisis Management in Unforeseen Natural Disasters, Tehran, Quality Promotion Company. (Persian).
- Pahlavanzadeh, H.; Rizvani, M. and Mohammadi, A. (2012). "Evaluation of the quality of life in integrated villages after natural disasters (Case: Pish-Kemar-Golestan province integration complex)", *Housing and Village Environment*, Vol. 31, No. 137, 97-115. (Persian).
- Tanhaei, A.; Khormi, Sh. (2009). "Examining the sociological relationship between religious beliefs and lifestyle based on Goffman's theory and method with an emphasis on Kermanshah city", *Islamic Azad University of Roudhen*, Vol. 3, No. 6. (Persian).
- Haghighatian, M. (2013). "Social factors affecting the quality of life of women in Isfahan city", *Iranian Journal of Social Development Studies*, 6th year/2nd issue. (Persian).
- Ramzanzadeh, M.; Asgari, A., Badri, A. (2012). "Infrastructure and resilience against natural disasters with an emphasis on floods in the study area: sample tourist areas of Kileh Tankabon spring and Sardabroud Kalardasht", *Journal of Spatial Analysis of Environmental Hazards*, first year, No. 1, 5-22. (Persian).
- Alizadeh Aghdam, M. B. (2012). "Investigating the level of hope for the future among students and the factors affecting it", *Applied Sociology*, 23rd year, number (48), No. 4, 189-206. (Persian).
- Fitzpatrick, T. (2004). *Welfare theory (what is social policy)*, translated by Hormoz Homayunpour, Tehran, Gam Nou. (Persian).
- Hazarjaribi, J. and Safarishali, R. (2011). *Anatomy of Social Welfare*, Tehran: Jamia and Culture Publications. (Persian).

Foudi, S., N. Oses-Eraso, and I. Galarraga (2017). "The effect of flooding on mental health: Lessons learned for building resilience", *Water Resour. Res.*, 53, 5831–58 44, doi:10.1002/2017WR020435.

Parsons, T. (1951). *The Social System*, New York. Free press.

Snyder, C. R. Irving, L., Anderson, J. R. (1994). "Hope and Health: Measuring the will and ways, In: C. R. Snyder C. R. Forsyth (Eds.), *Handbook of Social and Clinical Psychology: The Health Perspective*", New York, Pergamum Press: 285- 305.

Tan HZ, MS YJ Luo, SW Wen, AZ Liu¹, SQ Li, MBTB Yang, ZQ Sun. (2004). "The Effect of a Disastrous Flood on the Quality of Life in Dongting Lake Area in China", *Asia Pac J Public Health* 2004'; 16(2): 126-132.

Investigating the Effect of Floods on Quality of Life and Life Expectancy (Case Study of Flood Victims in Khuzestan Province in 2019)

Azam Abdollahi Boroujeni¹, Asghar Mohammadi (Ph.D)²
Mehrdad Navabakhsh (Ph.D)³

DOI: 10.22055/QJSD.2022.34982.2288

Abstract:

In developing countries, not only economic growth is considered a goal, but also these countries, along with developed countries, consider increasing the quality of life as one of the main goals and one of the criteria for development. The aim of this study was to investigate the social consequences of floods with emphasis on quality of life and life expectancy. This research was conducted by survey method and in order to improve the validity of the questionnaire measures of face validity and reliability by using Cronbach's alpha coefficient which was higher than 0.70 for all variables. The statistical population of this study is the population of flood victims 15 years and older in the cities of Shousha, Hamidiyeh, Karun, Bostan, Shadegan, Rafi, Susangard, part of Ahvaz and the villages around Ahvaz (49607 people) to select the sample size among the statistical population of Cochran general formula was used. Thus, according to Cochran's formula, 600 people were obtained as the sample size. To analyze the data using two methods of descriptive and inferential statistics and using SPSS software, after preparing the matrix table, the information was organized in the form of one-dimensional and two-dimensional tables. Findings showed that there is a significant relationship between the independent variable of flood occurrence and the dependent variables of physical health, mental health, social relations and life expectancy.

Key Concepts: *Floods, Quality of Life, Physical Health, Mental Health, Social Relations and Life Expectancy*

¹ PhD student in sociology of social issues of Iran, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran, abdollahi.5463@gmail.com

² Assistant Professor, Department of Sociology, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran (Corresponding Author), asghar.mo.de@gmail.com

³ Professor, Department of Sociology, Tehran Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Irannavabakhsh@srbiau.ac.ir

